

נשלם כאן בבית הרפואה בשעת הניתוח של ביתי חביבתי דבורה בת חנה לאה לרפואה שלימה

עיגלא תלתא – עגלה משולשת וברכה משולשת

צירוף לשון זה עיגלא תילתא מופיע בש"ס אחד עשר פעמים ואם באנו לפרשו נמצא שהמורה הגדול רש"י הקדוש משנה בפירושו ופעם אינו מפרש ופעם דוחה פשט אחד ומקיים השני ולהיפך, ותחילה למראי המקומות לפי סידורן בש"ס:

- א. מסכת שבת יא ע"א, רבי יהושע בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי עבדי ליה עיגלא תילתא.
- ב. מסכת שבת קיט ע"ב, ר' אבהו הוה עבדין ליה באפוקי שבתא עיגלא תילתא.
- ג. מסכת שבת קלו ע"א והא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע איקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין ועביד להו עיגלא תילתא ביממא דשבעה.
- ד. מסכת עירובין דף סג ע"א, רבי אלעזר מהגרוניא ורב אבא בר תחליפא איקלעו לבי רב אחא בריה דרב איקא באתריה דרב אחא בר יעקב בעי רב אחא בריה דרב איקא למיעבד להו עיגלא תילתא.
- ה. מסכת פסחים סח ע"ב, רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא.
- ו. מסכת תענית יב ע"ב, רב יהושע בריה דרב אידי איקלע לבי רב אסי עבדו ליה עגלא תילתא אמרו ליה ליטעום מר מידי. (אותו מעשה בשינוים משבת יא ע"א)
- ז. מסכת מגילה ז ע"א, רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיא אטמא דעיגלא תלתא.
- ח. מסכת גיטין נו ע"א, אזל שדר בידיה עגלא תלתא.
- ט. מסכת סנהדרין סה ע"ב, רב חנינא ורב אושעיא הוו יתבי כל מעלי שבתא ועסקי בספר יצירה ומיברו להו עיגלא תילתא ואכלי ליה.
- י. מסכת סנהדרין סז ע"ב, כדרב חנינא ורב אושעיא כל מעלי שבתא הוו עסקי בהלכות יצירה ומיברי להו עיגלא תילתא ואכלי ליה.
- יא. מסכת חולין קלג ע"א, רבא ורב ספרא איקלעו לבי מר יוחנא בריה דרב חנא בר אדא ואמרי לה לבי מר יוחנא בריה דרב חנא בר ביזנא עביד להו עגלא תילתא.

ראשית נפתח במסכתא תילתאי הלא היא מסכת עירובין ובדברי רש"י המערב תלתא מסכתא בענין זה, וזה לשונו הקדושה, בד"ה **עגלא תילתא**. גדל שליש ואז הוא עומד בעיקר טעם בשרו כדתנן (בבא מציעא דף סח.) ומגדלין אותן עד שיהו משולשין ואמרינן נמי (שם דף סט.) מותר שליש בשכרך אלמא אורחיה עד שליש ל"א שליש לבטן וקשה לי הא דאמר בעלמא (סנהדרין דף סה:) רב חנינא ורב אושעיא הוו עסקי בספר יצירה וכל מעלי שבתא איברי להו עגלא תילתא דהתם מאי שליש לבטן איכא הא לא היה בבטן מעולם:

רש"י מסביר כאן שתילתא פירושו שליש והכוונה גידולו של העגל המתפרש בשני אופנים או שהגיע לשליש או שהוסיף שליש מלידתו, ומביא ראיה לדבריו מהנאמר במשנה בבבא מציעא ומגדלין אותן עד שיהיו משולשים, ומוסיף רש"י מדברי הגמרא שם מותר שליש בשכרך, והשלמת הדברים כפי שרש"י מסבירן במקומן, ד"ה לכשיהיו משולשים. לכשיעמדו על שליש גדילתן שליש שור ושלש סוס אז יחלקו: וד"ה **מותר שליש בשכרך**. השם עגל למחצה בשכר ובהפסד ואמר לו מה שיביא יותר על שליש דמיו של עכשיו טול בשכרך וכל השאר נחלוק בשוה: (ועיין ברש"י שציין ברש"י כאן שלכאורה הדברים סותרים)

והתמיהה עולה מאליה מדוע רש"י מפרש כאן בשונה ממה שפירש במקום הראשון בש"ס בשבת דף יא ע"א וזה לשונו עיגלא תילתא. שלישי לבטן שהוא משובח מפני שהבהמה בקטנותה אינה עדיין בכחה והולד ראשון ושני אינו בריא:

אלא שרש"י בעצמו כאן ממשיך ומביא פירוש זה כלשון אחר, ודוחה מפני השאילה - דאמרין בעלמא על בריאת עיגלא תילתא בערב שבת על פי ספר יצירה, מה שייך שלישי לבטן בדבר שלא היה בבטן מעולם, ומדוע הוקשה דבר זה לרש"י דווקא כאן ולא הקשה זאת בשלוש הפעמים שנכתב עיגלא תילתא במסכת שבת שמתוכם פירש רש"י רק את הראשון כדלעיל.

אלא שאם נתבוננן ונחשוב הרי שקושיה זו אפשר לתרצה בפשיטות שבראו עגל משובח כאילו הוא עגל משובח כשם שגם אם נאמר שהוא עגל שגדל שלישי מלידתו ג"כ צריך לאמר שהוא כאילו גדל שלישי וכן ראיתי שמתרצים באחרונים אלא שנתעלמה מהם שרש"י בעצמו באותו מקום שמעלים לכאורה וכותב עליו "הא דאמר בעלמא" הרי זה מפורש במסכת סנהדרין דף סה: ושם כותב רש"י בעצמו את התירוץ הנ"ל וז"ל עיגלא תילתא. גדול כאלו הגיע לשלישי שניו וגמרה גדילתו דהכי שביחי ומעלי למיכל כמו (ב"מ דף סח.) ומגדלין אותן עד שיהו משולשין. ל"א שהיה טוב ובעל טעם כאילו הוא שלישי לבטן:

והנה במסכת שבת בדף קלו ע"א והא רב פפא רב הונא בריה דרב יהושע איקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין ועביד להו עיגלא תילתא ביממא דשבעה. שרש"י לא פירש ובוודאי לא נוכל לפרש שם שהכוונה שגדל שלישי שהרי מדובר ביום השביעי ללידתו, כך שבוודאי אי אפשר לפרש שני הפירושים האלו בכל המקומות והיותר נכון לכאורה היה לפרש שלישי לבטן ולהעמיד זאת על פי התירוץ הנ"ל וכך הכול יוכל להתפרש באותו הפשט.

אמנם תוספות בגיטין דף נו ע"א על הגמרא בעניין החורבן דאיתא - אמר ליה לקיסר מרדו בך יהודאי א"ל מי יימר א"ל שדר להו קורבנא חזית אי מקרבין ליה אזל שדר בידיה עגלא תלתא בהדי דקאתי שדא ביה מומא בניב שפתים ואמרי לה בדוקין שבעין, שרש"י לא פירש כלום, וזה לשונם בד"ה עגלא תילתא. כמו ושלישים על כולו (שמות יד) וכמו עגלה משולשת ואיל משולש (בראשית טו) פי' בריא וטוב ויש מפרשים שלישי לבטן ולא יתכן דאמרין בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף סה:) דהו מברו להו עיגלא תלתא ולא כמו שמפרש שגדל שלישי דהא בסוף פרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלו.) אמר עבד להו עגלא תילתא ביומא דשבעא פירוש יום שביעי ללידתו [וע"ע תוספות בכורות יט. ד"ה דהך שלא וכו']:

ובבכורות איתא שם בתוספות ד"ה דהך שלא ביכרה שביח טפי. והכי נמי בפ"ק דתמורה (דף ח:) מר זוטרא איקלע בי רב אשי חתכי לקמיה בשרא אמרו ליה לטעום מר דמברי משום דבוכרא הוא ועגלא תילתא לאו היינו שלישי לבטן כדפירש"י כדאמרין סנהדרין (דף סה:) עבדי ליה עגלא תילתא אלא דתילתא לשון חשיבות כמו ושלישים על כולו (שמות יד):

להשלמת דברי תוספות בפירוש תילתא לשון חשיבות כמו ושלישים על כולו שבחיל פרעה, נביא כאן את המפרשים על אתר בפסוק זה - (שמות יד ז) וַיִּקַּח שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בְּחֹר וְכָל רֶכֶב מִצְרָיִם וְשָׁלַשׁ עַל כָּלֹ:

תרגום אונקלוס - וַיְדַבֵּר שֵׁשׁ מֵאָה רֶתִיכִין בְּחִירָן וְכָל רֶתִיכֵי מִצְרָאִי וְגַבְרִין מִמֶּנּוּ עַל כָּלָהוּן:

תרגום יונתן - וַיְדַבֵּר שֵׁשֶׁת מֵאָה רֶתִיכִין בְּחִירָן וְכָל רֶתִיכֵי מִצְרָאִי עֲבָדוּי דְדַחִילוּ מִפְתָּגְמָא דַּיָּי דְלֹא מִיתוּ בְּמוֹתָנָא וְלֹא בְּבַרְדָּא וּמוֹלִיתָא תְּלִיתָתָא לְמַנְגַד וּלְמַרְדּוּף בְּבַהִילוּ אוֹסִיף עַל כָּל רֶתִיכָא וְרֶתִיכָא:

רש"י - ושלישים על כלו. שרי צבאות כתרגומו :

אבן עזרא - ושלישים. דע כי המלך דומה כמו אחד בחשבון. על כן יקרא משנה אותו שהוא אחריו במעלה השנית. מגזרת שנים. ואשר הוא במעלה השלישית יקרא שלישי :

ספורנו - ושלישים על כלו. גם על ההמון שלא היו בכלל עמו וחילו הפקיד שלישים מלומדי מלחמה, כי אמנם כל תוקף הצבא תלוי בשר הצבא וחכמתו ותחבולותיו :

מסקנת הדברים שיש שלוש אפשרויות לפרש את המילה תילתא – שלישי לבטן, הגדיל בשליש מלידתו או הגיע לשליש שניו, חזק ומשובח, ומכאן נפן ונטייל במהלכו של המורה הגדול פרשנדת"א בתורה שבע"פ בסדר הש"ס כדרכו, ובסוף נחזור לתורה שבכתב בפירושו לתורה ולנ"ך עגלה משולשת (בראשית טו ט) עגלת שלישיה (ירמיהו מח לד, ישעיהו טו ה,) והחוט המשולש (קהלת ד יט) לא במהרה ינתק.

ראשון ראשון - שלוש פעמים במסכת שבת פירש רש"י רק בראשון כדרכו כשזה נכון גם לפעמים הנוספות וכן אם אין צורך מפני סיבה לפרש שוב, ופירש רש"י בדף יא שלישי לבטן וביאר בהרחבה את השבח בזה - עיגלא תילתא. שלישי לבטן שהוא משובח מפני שהבהמה בקטנותה אינה עדיין בכחה והולד ראשון ושני אינו בריא : וזה מפני הנאמר (במסכת שבת פח.) דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריאן תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי.

וברש"י - עליה דרב חסדא. לפני רב חסדא לפי שרב חסדא יושב והדרשן עומד קאמר עליה דדומה כמו שהעומד למעלה מן היושב : אוריאן תליתאי. תורה נביאים וכתובים : לעם תליתאי. כהנים לויים וישראלים : על יד תליתאי. **משה תליתאי לבטן** מרים אהרן ומשה : ביום תליתאי. לפרישה : על כן רש"י הקדים לבאר מעלת שלישי לבטן.

הרביעי - במסכת עירובין (דף סג :) שזה המקום הראשון שיכל להביא את הפירוש הנוסף שזה שלישי בגידול ופירוש זה לא יכל לפרש בשבת כאמור, ומצד שני הסביר בדרך קושיתו למה העדיף לפרש כך ולשלול לגמרי את הפירוש שלישי לבטן כפי שהניח בקושיא על פירוש זה, והסיבה שרש"י כאן הניח בקושיא ולא תירץ כפי שהסביר במקומו, כי כאן הרי מדובר בעיגלא תילתא ממש וכאן היה יכול לפרש שלישי לבטן אבל מפני שפירש בשבת רק שלישי לבטן, הסביר את האופן הנשלל לגמרי את פירוש זה בהתייחס לצורך לפרש פירוש אחד שלישי גידול, ובפרט שעל פי לשון התנאים שלישי מגדלו זה העיקר (בבא מציעא סח.) אבל מקבלין עגלין וסייחין למחצה ומגדלין אותן עד שיהו משולשין וחמור עד שתהא טוענת : וברש"י לכשיהיו משולשים. לכשיעמדו על שלישי גדילתן שלישי שור ושלישי סוס אז יחלקו : ופירוש שנקרא עגל וסיח משובח כשהוא שלישי מגידולו או גדלו של שור וסוס, אבל שם בסנהדרין תירץ שלגבי בריאה בספר יצירה אפשר ליצור כאילו הוא שלישי לבטן, כי בכך מגדיל את כוחם של התנאים במה שיוכלו לעשות בספר יצירה, ובפרט שבסנהדרין יש בשני מקומות שבראו בספר יצירה. (עוד לגבי סנהדרין בהמשך).

החמישי – במסכת פסחים (סח :) איתא אמר רב יוסף הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם מ"ט { אסתר ט-כב } ימי משתה ושמחה כתיב ביה מר בריה דרבינא כולה שתא הוה יתיב בתעניתא לבר **מעצרתא ופוריא** ומעלי יומא דכיפורי עצרת יום שניתנה בו תורה פוריא ימי משתה ושמחה כתיב . רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי **עגלא תלתא** אמר אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא, וברש"י **תילתא**. שלישי לבטן ומובחר הוא : **עבדי לי**. היה מצוה לאנשי ביתו להכין לו סעודה : **אי לאו האי יומא**. שלמדתי תורה ונתרוממתי הרי אנשים הרבה בשוק

ששמן יוסף ומה ביני לבינם : ושוב מפני הקשר למתן תורה כדאמרינן במסכת שבת, בחר רש"י רק את הפירוש שלישי לבטן שזה מובחר.

השישי - בתענית כפי שהבאנו לעיל דהוא המעשה הנזכר כבר בשבת, ואין שם בפירוש המיוחס לרש"י כלום.

השביעי - במסכת מגילה (דף ז:) רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיא אטמא דעיגלא תלתא וגרבא דחמרא, כאן ג"כ חוזר רש"י ומפרש שלישי לבטן, ואינו מוסיף שזה מובחר, ונראה ששלישי לבטן ג"כ נקט משום הקשר בין פורים לקבלת התורה כדלעיל, ואפשר לאוסיף שגם פורים נקרא קבלת התורה, הדר קיבלוה בימי אחשורוש, וע"כ כתב רש"י שלישי לבטן, אבל לא מוסיף ומובחר, מפני שמקבל המשלוח מנות הוא רבי אושעיא, הוא הוא מי שמסופר בנהדרין דאיברי ליה עיגלא תילתא ואצלו יתכן לשלול הפירוש שלישי לבטן כאמור לעיל.

השמיני – במסכת גיטין (דף נו.) המדובר בעגלא תלתא ששלח קיסר רומי והחורבן התחיל בגלל זה שבר קמצא הטיל בו מום, ע"כ רש"י שתק בכוונה ולא ראה צורך לפרש מה בדיוק המשובח בעגל זה ששלח.

התשיעי והעשירי - במסכת סנהדרין פעמיים לבודין בתוך תלת דפין, (סה: – סז:) סז: כדרב חנינא ורב אושעיא כל מעלי שבתא הוּו עסקי בהלכות יצירה ומיברי להו עיגלא תילתא, ופירש רש"י כדרכו רק במקום הראשון, עיגלא תילתא. גדול כאלו הגיע לשליש שניו וגמרה גדילתו דהכי שביחי ומעלי למיכל כמו (ב"מ דף סח.) ומגדלין אותן עד שיהו משולשין. ל"א שהיה טוב ובעל טעם כאילו הוא שלישי לבטן: כאן כאמור רש"י מסביר את שני האפשרויות מפני שבה נראה כוחו של ספר יצירה שעסקו בהלכותיו וממילא נברא על ידי הקב"ה כפי שרש"י מסביר בדף סז: **עסקי בהלכות יצירה**. וממילא אברו. להו עגלא תילתא על ידי שהיו מצרפים אותיות השם שבהם נברא העולם ואין כאן משום מכשפות דמעשה הקב"ה הן ע"י שם קדושה שלו הוא: ובאמת בכוחו של הקב"ה אין שום הגבלה ויכול לברות עגל כשלישי לבטן, אבל בכך שרש"י תירץ זאת כאן ולא בעירובין יוסבר עוד משהוא השייך למסכת זו דווקא, כי בכך גם רש"י כביכול משווה בין הפירושים כי כותב - לשון אחר, משמע שיש צד לומר שיש יותר שבח בשליש גידול ולא רק מצד עשיתו שכאמור לקב"ה אין הבדל, אבל במסכת זו נראה שיש גם מי שאומר ששלישי לבטן הוא פחות משני, וכך איתא (דף פב.) הלך שבטו של שמעון אצל זמרי בן סלוא אמרו לו הן דנין דיני נפשות ואתה יושב ושותק מה עשה עמד וקיבץ כ"ד אלף מישראל והלך אצל כזבי אמר לה השמיעי לי אמרה לו בת מלך אני וכן צוה לי אבי לא תשמעי אלא לגדול שבהם אמר לה אף הוא נשיא שבט הוא ולא עוד **אלא שהוא גדול ממנו שהוא שני לבטן והוא שלישי לבטן** תפשה בבלוריתה והביאה אצל משה וכו'.

האחד עשר אחרון **חביב** במסכת חולין (דף קלג.) רבא ורב ספרא איקלעו לבי מר יוחנא בריה דרב חנא בר אדא ואמרי לה לבי מר יוחנא בריה דרב חנא בר ביזנא עביד להו עגלא תילתא א"ל רבא לשמעיה זכי לן מתנתא דבעינא למיכל לישנא בחרדלא זכי ליה רבא אכל ורב ספרא לא אכל אקריוה לרב ספרא בחלמא {משלי כה-כ} מעדה בגד ביום קרה חומץ על נתר ושר בשירים על לב רע אתא לקמיה דרב יוסף א"ל דלמא משום דעברי אשמעתא דמר אקריין הכי אמר ליה כי אמרי אנא באחר שמעא בעל כרחיה מזכי וכי אמרי אנא למאן דלא אפשר ליה הא אפשר ליה ואלא מ"ט אקריין הכי כלפי רבא ולקריין לרבא רבא נזוף הוה א"ל אביי לרב דימי ופשטיה דקרא במאי כתיב א"ל בשונה לתלמיד שאינו הגון דאמר רב יהודה אמר רב כל השונה לתלמיד שאינו הגון נופל בגיהנם שנאמר {איוב כ-כו} כל חושך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא

נופח ירע שריד באהלו ואין שריד אלא ת"ח שנאמר { יואל ג-ה } ובשרידים אשר ה' קורא אמר רבי זירא אמר רב כל השונה לתלמיד שאינו הגון כזורק אבן למרקוליס שנאמר { משלי כו-ח } כצורר אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד וכתוב { משלי יט-י } לא נאווה לכסיל תענוג :

הגמרא לפני זה מדברת בעניין חביבות חטיפת מתנות כהונה, ובסיפור זה רבא הכהן לשיטת רש"י ביקש שיזכו בשבילו וכו' ועל פי המעשה שם רבא לא נהג על פי הוראת רבו והיה נזוף באותו זמן על כן גם רש"י שתק כאן, ואף שדרכו במקומות רבים לחזור בפעם האחרונה ולפרש דבר המתפרש כמה פעמים או מוזכר כמה פעמים בש"ס, אבל גם מדרך שתיקת רש"י כאן המקום האחרון בש"ס שרש"י אכן לא היה לו בירור הפירוש מה הוא עיגלא תילתא,

ומכאן נפן למקור חיינו תורה שבכתב לברית בין הבתרים (בראשית טו ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי קַחָה לִי עֶגְלָה מְשֻׁלֶשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶשֶׁת וְאַיִל מְשֻׁלֶשֶׁת וְתֹר וְגֹזֶל :

רש"י - עגלה משלשת. שְׁלֹשָׁה עֶגְלִים ; רָמַז לְשֹׁלֶשֶׁה פְּרִים , פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים וּפֶר הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל צְבוּר וְעֶגְלָה עֲרוּפָה : ועז משלשת. רָמַז לְשֹׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּפְּנִים וּשְׁעִירֵי מוֹסַפִּין שֶׁל מוֹעֵד וּשְׁעִיר חַטָּאת יָחִיד : ואיל משלש. אֲשֶׁם וְדָאִי וְאֲשֶׁם תְּלוּי וְכַבֶּשֶׂה שֶׁל חַטָּאת יָחִיד : ותור וגוזל. תֹּר וּבֶן יוֹנָה :

ובהמשך בפסוק הבא פירש רש"י בדרך אחרת (ובתחילת הפסוק רש"י אומר ואין המקרא יוצא מדי פשוטו לכאורה נראה שכוונתו גם לרמזים בעניני הקרבנות) וז"ל - **ואת הצפור לא בתר**. לפי שהאמות נמשלו לפרים ואילים ושעירים, שְׁנַאֲמַר סְבִיבֵי פְּרִים רְבִים וגו' (תהלי כ"ב), ואומר האיל אשר ראית בעל הקרניים מלכי מדי ופרס (דניאל ח'), ואומר והצפיר השעיר מלך גִּן (שם), וישׁראל נמשלו לבני יונה, שְׁנַאֲמַר יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסָּלַע (שיר השירים ב'), לפיכך בפר הבהמות, רָמַז שְׁיֵהִיו הָאֲמוֹת כָּלִים וְהוֹלְכִים, **ואת הצפור לא בתר**, רָמַז שְׁיֵהִיו יִשְׂרָאֵל קִימִין לְעוֹלָם :

תרגום אונקלוס - וַאֲמַר לֵיה קֶרֶב קְדָמִי עֶגְלִין תְּלַתָּא וְעֵזִין תְּלַתָּא וְדַכְרִין תְּלַת וּשְׁפָנִינָא וּבֶר יוֹנָה : תרגום יונתן - וַאֲמַר לֵיה סָב לִי תִקְרוּבְתִין וּקְרִיב קְדָמִי עֶגְלָא בְּרַת תְּלַת שְׁנִין וּבְרַחָא בְּרַת תְּלַת שְׁנִין וְעֵיזָא בְּרַת תְּלַת שְׁנִין וּשְׁפָנִינָא וְתַסִּילָא בְּרַת יוֹן :

מדרש רבה - וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים בְּמָה אֲדַע (בראשית טו, ח), רְבִי חֵיָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר לֹא כְקוֹרָא תִגְר אֶלָּא אָמַר לוֹ בְּאִיזוֹ זְכוּת, אָמַר לוֹ בַּפְּפֻרוֹת שְׁאֵנִי נוֹתֵן לְפָנֶיךָ. (בראשית טו, ט) : וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי קַחָה לִי עֶגְלָה מְשֻׁלֶשֶׁת, הֲרָאָה לוֹ שְׁלֹשָׁה מִיַּי פְּרִים וּשְׁלֹשָׁה מִיַּי אֵילִים. שְׁלֹשָׁה מִיַּי פְּרִים, פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים, וּפֶר הַבָּא עַל כָּל הַמְצוּוֹת, וְעֶגְלָה עֲרוּפָה. וּשְׁלֹשָׁה מִיַּי שְׁעִירִים, שְׁעִירֵי רְגָלִים, שְׁעִירֵי חֲדָשִׁים, וּשְׁעִירָה שֶׁל יָחִיד. וּשְׁלֹשָׁה מִיַּי אֵילִים, אֲשֶׁם וְדָאִי, וְאֲשֶׁם תְּלוּי, וְכַבֶּשֶׂה שֶׁל יָחִיד. (בראשית טו, ח) : וְתֹר וְגֹזֶל, תֹּר וּבֶר יוֹנָה. (בראשית טו, י) : וַיִּקַּח לוֹ אֶת כָּל אֵלֶּה, רְבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי וְרַבִּנּוּן, רְבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אָמַר כָּל הַפְּפֻרוֹת הֲרָאָה לוֹ וְעִשְׂרִית הָאֵיפָה לֹא הֲרָאָה לוֹ. וְרַבִּנּוּן אָמַר אִי אֶפְשִׁירִית הָאֵיפָה הֲרָאָה לוֹ, נֹאֲמַר כָּאֵן וַיִּקַּח לוֹ אֶת כָּל אֵלֶּה, וְנֹאֲמַר לְהֵלֶן (ויקרא ב, ח) : וְהִבֵּאתָ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֵלֶּה לְה': וְאֶת הַצֶּפֶר לֹא בָתֵּר, הֲרָאָה לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמַבְדִּילִים בְּעוֹלַת הָעוֹף וְאִין מַבְדִּילִים בְּחַטָּאת הָעוֹף.

דָּבָר אַחֵר, קַחָה לִי עֶגְלָה מְשֻׁלֶשֶׁת, זוֹ בְּבֵל, שְׁהַעֲמִידָה שְׁלֹשָׁה מְלָכִים, נְבוּכַדְנֶצַּר וְאֹוִיל מְרוּדָךְ וּבִלְשַׁצַּר. וְעֵז מְשֻׁלֶשֶׁת, זוֹ מְדִי, שְׁהִיתָה מַעֲמִידָה שְׁלֹשָׁה מְלָכִים, כּוֹרֶשׁ וְדַרְיוּשׁ וְאַחֲשֵׁרוּשׁ. וְאֵיל מְשֻׁלֶשׁ, זוֹ גִּן, רְבִי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹחָנָן, רְבִי אֶלְעָזָר אָמַר כָּל הַרוּחוֹת כָּבְשׁוּ בְנֵי גִּן וְרוּחַ מְזַרְחִית לֹא כָבְשׁוּ, אָמַר לוֹ רְבִי יוֹחָנָן וְהַכְּתִיב (דניאל ח, ד) : רְאִיתִי אֶת הָאֵיל מְנַגַּח יָמָה וְצָפוֹנָה וְנִגְבָּה וְכָל חַיּוֹת לֹא יַעֲמְדוּ לְפָנָיו וְאִין מַצִּיל מִיָּדוֹ וְעֵשָׂה כְּרַצְנוֹ וְהַגְדִּיל, הוּא דַעֲתִיָּה דְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּלֹא

אמר מזרחית. ותר וגוזל, זו מלכות אדום, תור הוא אלא שגזלן הוא. דבר אחר, ויקח לו את כל אלה, רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר שרי עובדי כוכבים הראה לו. רבי נחמיה אמר שרי ישראל הראה לו, על דעתיה דרבי יהודה קתדרין דדין לקבל קתדרין דדין. על דעתיה דרבי נחמיה ששם היו סנהדרי גדולה של ישראל יושבת וחותמת דיניהם של ישראל. ואת הצפר לא בתר, רבי אבא בר כהנא בשם רבי לוי אמר הראה לו הקדוש ברוך הוא כל מי שהוא מעמיד פנים בגל, הגל שוטפו, וכל מי שאינו מעמיד פנים בגל, אין הגל שוטפו.

פרקי דרבי אליעזר - ר' אליעזר אומר, הראה הב"ה לאברהם אבינו בין הבתרים ארבע מלכות מושלן ואבדן שנאמר ויאמר אליו קחה לי עגלה משולשת וכו' עגלה משולשת זו מלכות אדום שהיא כעגלה דשא עז משולשת זו מלכות יון שנאמר וצפיר העזים הגדיל עד מאד ואיל משולש זו מלכות מדי ופרס שנאמר האיל בעל הקרנים אשר ראיתי מלכי מדי ופרס ותור אלו בני ישמעאל אין הלשון הזה לשון תור אלא בלשון ארמית תור זה שור אין לארץ כשיצמד שור זכר עם נקבה יפתחו ויסדרו את כל המעמקים כדין אמר חיותא רביעתא וגוזל אלו ישראל שנמשלו כגוזל שנאמר יונתי בחגוי הסלע כי קולך ערב בתפלה ומראך נאווה במעשים טובים וגוזל אלו ישראל שנמשלו בגוזל שנאמר אחת היא יונתי תמתי.

אבן עזרא - עז משולשת. יש אומרים ג' עזים והישר בעיני בת שלש שנים: ואיל. הוא הכבש הגדול: וגוזל. בן יונה. כי מאלה לבדם הנזכרים בבהמה ובעוף העולות וכל קרבן:

הרמב"ן - עגלה משולשת ועז משולשת. פירש רבי אברהם בת שלש שנים אבל אונקלוס אמר שלש וכן הדבר כי בת שלש לא תקרא עגלה כמו ששנינו (פרה א א) וחכמים אומרים עגלה בת שתיים פרה בת שלש ורמז כי שלשה קרבנות מהן יקריבו לפניו זרעו העולה והחטאת והשלמים כי האשם כחטאת הוא אין ביניהם לבד השם ויתכן שיהיה טעם "משולשת" שיביא אותן רצופות ויהיה כל מין לבד וכן כי משולשות הנה (יחזקאל מב ו) שהיו הלשכות העליונות והתיכונות והתחתונות.

והנה נראה לדקדק בלשון רש"י דלא פירש באמת מה הוא עגלה משולשת דלא ניחא ליה בשני התרגומין לא באונקלוס שמשמע מקופיא שמתרגם עגלים שלשה, וכפי שהאבן עזרא דוחה פירוש זה ואומר והישר בעיני בת שלש שנים, וזה הוא תרגום יונתן שאת פירוש זה דוחה הרמב"ן וראיתו כמו ששנינו וכו', ועל כן רש"י בלשון הקודש היה לו ראייה למשולשין מלשון המשנה שם (ב"מ) וזה במשמעות משולשת של חוזק או מפני גדלו או שהשביח או מפני מעלתו שהוא חזק ומשובח שהוא שלישי לבטן, ויתכן גם שאף מה שתירגם אונקלוס הוא לא תרגום ישיר של המילה אלא פירוש וביאור נוסף שזה מזכיר שלש עגליו, ואפשר לדקדק גם בלשון המדרש רבה - ויאמר אליו קחה לי עגלה משולשת, הראה לו שלשה מיני פרים ושלשה מיני שעירים ושלשה מיני אילים, מכאן אפשר לדייק שהביא אחד משולש ועל ידו הראה לו פירוש רמז לו הכפרות וכו'.

עוד אפשר להוכיח משילוש נוסף בשני פסוקים בנביאים ירמיהו (מח לד) וישעיהו (טו ח)

ירמיהו - מִזְעַקַת חֶשְׁבוֹן עַד-אֶלְעֵלָה עַד-יַחַץ נִתְּנוּ קוֹלָם מִצֹּעַר עַד-חֲרָנִים עֲגֹלַת שְׁלֹשָׁה כִּי גַם-מִי נִמְרִים לְמִשְׁמוֹת יְהִיוּ:

וברש"י - עגלת שלישיה - מדינה גברתנית.

ישעיהו - לְבִי לְמוֹאֵב יִזְעַק בְּרִיחָה עַד-צֹעַר עֲגֹלַת שְׁלֹשָׁה כִּי מֵעֵלָה הַלּוּחִית בְּבִכֵי יַעֲלֶה-בּוֹ כִּי דָרַךְ חוֹרָנִים יִזְעַקְתִּי שָׁבֵר יַעֲעֵרוּ:

וברש"י - לבי למואב יזעק - נביאי ישראל אינן כנביאי אומות העולם; בלעם היה מבקש לעקור את ישראל על לא דבר, ונביאי ישראל מתאוננים על פורענות הבאה על האומות (ראה תנח" בלק א). בריחיה עד צוער - על כל חוזקה של מואב יזעק לבי עד צוער, שהיא עגלת שלישיה - עיקר חוזק שלהם, כעגלה שהיא שלישית לבטן. לשון אחר: שלישיה – גברתנית.

לסיכום הדברים נראה לפרש עגלה משולשת בברית בין הבתרים ע"פ רש"י שהיא היא עיגלא תילתא שבש"ס ופירושה חזקה ומשובחת וגדולה שלישי ושלישית לבטן וכולם כך, ויתכן שגם בקרבנות חוץ מבכור היו מביאים שלישי לבטן חזק ומשובח,

והנה מהחביבות האחרונה בש"ס נקשר אמנם בדרך רמז ודרש וכך נבין את פשט אמירת הש"ץ - ברכנו בברכה המשולשת בתורה הכתובה, וכי ברכה זו נשתלשה בתורה, הרי היא כתובה לכל היותר פעמיים אחד בבהעלותך כה תברכו את בני ישראל וגו', והנוסף (ויקרא ט כב) וַיִּשָּׂא אֱהֲרֹן אֶת יָדָיו [יָדָיו] אֶל הָעָם וַיְבָרֶכֶם וַיֵּרֶד מִעֲשֵׂת הַחֹטָאת וְהָעֵלָה וְהַשְּׁלָמִים. ורש"י מסביר ברכת כהנים יברכך יאר ישא.

והנה יש לפרש גם כאן המשולשת בכל אופנים אלו אחד שהיא ברכה משולשת משובחת וחזקה, מחוזקת בחוט המשולש של שלשה ברכות יברכך, יאר, ישא, וכן נראה שכל ברכה גודלת השליש בתיבות ובאותיות, והכהנים משבט לוי שהוא שלישי לבטן המברכים, ובסתר הדברים שרש"י לא פירש באחרונה שהוא מענין רבא הכהן ומן הנאמר שם בגמרא שברכת כהנים היא מושווית למתנות כהונה, (חולין קל"ג ע"א) - כיון דשמענא להא דתניא הצנועים מושכין את ידיהם והגרגרנים חולקים משקל נמי לא שקילנא לבר ממעלי יומא דכיפורי לאחזוקי נפשאי בכהני ולפרוס ידיה אנסיה ליה עידניה. וברש"י - **לאחזוקי נפשאי בכהני**. שלא ישתכח הדבר שאני כהן: **ופריד וליפרוס ידיה**. כיון שאינו עושה אלא שלא ישתכח שם כהן מעליו יפרוס ידיו לדוכן כל השנה ומחזיק נפשיה בכהני: **אנסייה ליה עידניה**. עתים שקבע לתלמידיו היו טורדים אותו מלישא את כפיו שהיה עוסק לתלמידיו בעת שהצבור נאספים לבית הכנסת:

ונוסיף את מה שרמזו ברבינו בחיי – וז"ל - ועל דרך המדרש כה תברכו, מסר להם הקב"ה הברכות לכהנים במתנה שיהא כח בידם לברך את ישראל. ולפי שעתיד למסור להם ארבעה ועשרים מתנות כהונה, ועם זו הם עשרים וחמשה, לכך הזכיר הלשון הזה כ"ה תברכו.

והנה יסוד ברכת כהנים על פי המדרש הוא בפרשתן פרשת לך לך בה גם נאמר ברית בין הבתרים, וכדאיתא במדרש, מדרש רבה - מהיכן זכו ישראל לברכת כהנים, ר' יהודה אמר מאברהם, כה יהיה זרעך, כה תברכו את בני ישראל, רבי נחמיה אמר מיצחק, שנאמר ואני והנער נלכה עד כה, לפיכך אמר המקום כה תברכו את בני ישראל, ורבנן אמרי מיעקב, שנאמר כה תאמר לבית יעקב, וכנגדו כה תברכו את בני ישראל. (בראשית מג יא)

מכאן ואילך אמר הקב"ה הרי הברכות מסורות לכם, הכהנים יהיו מברכים את בני, כשם שאמרתי לאברהם אביהם והיה ברכה, לכך נאמר כה תברכו וגו'. (שם יא ד)

מדרש תנחומא - דבר אחר ואברכה מברכך, א"ל עתיד אני להעמיד מבני בניך שבט שמברך ישראל זהו שבט לוי, אמר לפניו רבונו של עולם ומי מברך לאותו שבט, אמר ליה משהן מברכין לישראל אני מברך לאותו השבט, שנאמר ושמך את שמי על בני ישראל ואני אברכם. אמר להם הקב"ה לישראל בעולם הזה שבט לוי מברך אתכם, ולעתיד לבא אני בכבודי אברך אתכם, שנאמר (ירמיה ל"א) יברכך ה' נוה הר הקדש. (לך לך ד)

ועוד בענין מספר התבות של הברכה ורמזיהן על פי מדרש חסרות ויתרות - ולמה ברכת כהנים הראשונה שלש תיבות, כנגד שלשה אבות העולם, כהן אומר להם יזכור ברית שלשה. הברכה

השניה חמש תיבות כנגד חמשה חומשי תורה, שבזכות אבות ניתנה התורה לישראל... כהן אומר להם עשו מה שכתוב בתורה שניתנה בזכות שלשה אבות. הברכה השלישית שבע תיבות כנגד שבעה רקיעים, שכהן אומר להם שברא שבעה רקיעים יברך אתכם. וכן הוא אומר (שה"ש ג') הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה וגו', זה שהיה חקוק סביב למטתו ששים אות של ברכת כהנים, כאיזה צד, ברכה ראשונה חמש עשרה אותיות, ברכה שניה עשרים אותיות, ברכה שלישית כ"ה אות... דבר אחר ברכה ראשונה ט"ו אותיות כנגד חמשה עשר צדיקים שהן מכפרין על ישראל.

ועוד ברבינו בחיי על מהות הברכת והצורך ששם הויה יהיה בידם של הכהנים = אמנם קבלת אשכנז קבלתי בלחישת הדרה הרודף ירדוף והמשכיל יבין, וכבר כתבתי בפסוק "ויהי ידיו אמונה" (שמות י"ז) כי הכהן בנשוא כפיו היה רושם אותיות ההוי"ה בידיו, אבל יש שפירשו כי אותיות ש-די היה רושם, דל"ת בגודל, יו"ד בזרת שהוא הקטן, שייך בשלש אמצעיות...

וצריך אתה לדעת כי יש בפסוק ראשון י"ה אותיות, ובשני הי"ה אותיות, ובשלישי יה"י אותיות, והרי זה מורה שהשם הגדול הנזכר בהם שלש פעמים הוא שליט בשלשה זמנים, הוה והיה ויהיה, והרי לך ששים אותיות ועליהם אמר שלמה ע"ה "ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל". ומה שהתחיל הרמז בהוה מפני שהזמנים כלם הם בהוה בהקב"ה, שלא עברו משנותיו כלום.

ובמדרש לקח טוב - ומחלק כפיו לשש חלקים, שנאמר (ישעיה ו') שש כנפים שש כנפים לאחד... ולמה הכהנים עולים ברצה, לפי שהיא ברכת עבודה, (ויקרא ט"ו) וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים... (נשא)

והבעל הטורים רמז - וישא אהרן - תנופה, וסמיך ליה וישא ידיו, שהנושא כפיו צריך להניף בידיו. ויברכם - ג' ברכות כנגד ג' מיני קרבנות, ברכה א' נגד חטאת, וישמרך מן החטא. יאר כנגד עולה, שנאמר בעלותך לראות, שלום כנגד שלמים. (ויקרא ט כב)

והלה זה גילוי נפלא שיתכן שברכת כהנים המשולשת היא כנגד ברית בין הבתרים היא הברית שלום שניתן לפניחוס, וברית זו היא ההבטחה על הברכות שבירך הקב"ה את אברהם אבינו ע"ה, ואצבעות הכהנים שהקב"ה עובר ביניהם מחולקים שלוש ושלוש מכל צד כפי הבהמות שנזרו מכל צד,

ועל זה נוסף שאפשר שרבא גם כן פחות בירך בפועל ברכת כהנים הן שהיה בבבל והן מדין שתיית יין כדברי הרמב"ם בהלכותיו מי ששתה רביעית יין בבת אחת אינו נושא את כפיו עד שיסיר את יינו מעליו, לפי שהוקשה ברכה לעבודה, וידוע על הקשר בין רבא ליין בהרבה מאמרים בש"ס כגון (מגילה ז) חייב איניש לבסומי בפוריא, ולא כרוכלא ניליך ונייזיל כי רבים הם, וגם סיפורים הנמזגים ביין כגון (בבא מציעא ס.) רבא אייתו ליה חמרא מחנותא מזגיה טעמיה לא הוה בסיס שדריה לחנותא א"ל אביי והא אן תנן ולא לתגר אע"פ שהודיעו א"ל מזגא דידי מידע ידיע,

על כן חיבב רבא ורצה את המתנות כהונה שבכך יהיה ניכר שהוא כהן (על הגירסא רבה או רבא בחולין קל"ג ובעוד מקומות שיטת רש"י ותוספות במאמר אביי ורבא הכהנים)

ובפרט כפי דאיתא מהאריז"ל בספר חסד לאברהם (רבי אברהם אזולאי זי"ע תלמידו של המהר"ח"ו) - ודע כי רבא האמורא נמשך משורש נעמה העמונית בת לוט, כי כאשר הקליפות שבו את לוט גם את נשמת רבא שבו עמהם, עד שיצאת נעמה העמונית בת לוט ויצא רבא, וז"א

ויקחו את לוט ואת 'רכושו' בן 'אחיו' ר"ת ורבא, וכן ר"ת 'בלעדי' רק 'אשר' אכלו הנערים הוא ר"ת רבא, עכ"ד.

רמזים אלו גם כן בפרשתן וזה פלא מופלא, והן הן היין של תורה הוויות דאביי ורבא ומזה נוסד תורה שבעל פה, וכלשון בעל המגלה עמוקות - ולכן מסר אברהם את נפשו להציל את לוט ואת כל "רכושו" בן "אחי אברם" שהוא ר"ת רבא כמ"ש האר"י ז"ל בלעדי רק אשר אכלו הנערים שנתעסק להוציא ניצוצות של הויות אביי ורבא.